

Att lyckas med rosor

Rosor är en variationsrik växtgrupp med gamla anor, odlad och omtyckt av många. Tyvärr uppskattas den även av en rad olika skadegörare. Med goda växtbetingelser kan man förebygga en del problem. Blir det ändå svåra angrepp varje år, byt mot en friskare sort.

Rosen – den kanske mest älskade av prydnadsväxter – har odlats av människan i nästan 5 000 år. Den uppskattades tidigt för sin förnämliga doft och användes till framställning av rosenolja, rosenvatten och läkemedel. Allra äldst anses den kinesiska roskulturen vara, men rosor har odlats mycket länge även i Persien och Grekland. Till Norden kom rosen i slutet av 1100-talet.

Munkarna införde roskulturen i Norden.

full solitär, i buskage, som häckväxt, klättrande på väggar, bångar och i träd, krypande på marken eller planterad i urnor. Det finns rosor för äldre miljöer och de som passar i moderna omgivningar.

Rosor är vackrast i sällskap med andra växter, särskilt rabattrosor som lätt blir kala nedtill. En samplantering med marktäckande eller låga växter är dekorativt och bättre

för jorden än en bar markyta. Men när du planterar eller tar upp och delar ”sällskapsväxterna”, gräv försiktigt så att du inte stör rosens rotsystem.

Vilka växter man väljer att kombinera med är mycket en fråga om personlig smak. Men de måste förstås trivas under samma förhållanden som rosorna, och inte konkurrera för kraftigt med dem. *Lök-* och *knölväxter* ger fägring innan rosorna kommit igång. Av *perenner* och *2-åriga* finns det många, t ex akleja, brudslöja, fingerborgsblomma, kattfot, kungsljus, lammöron, lavendel, malört, mariaklocka, nävor, riddarsporre, silverhavre, smultron, stjärnflocka och violer. *Vintergröna* växter som en, idegran, buxbom och låga tallar framhäver rosorna fint,

Läge och sällskap

Rosor trivs bäst i soliga och skyddade lägen. Men mot en spaljé på en södervägg kan det faktiskt bli för hett, om inte luften tillåts cirkulera ordentligt.

Även om rosor föredrar sol behöver en skuggig trädgård trots allt inte sakna denna ”blommornas drottning”. Det finns en hel del arter som kan växa i halvsugga, se förelag på sista sidan.

Rosornas mångformighet gör att det finns en ros för i stort sett varje ändamål. Med rätt val kan den användas som prakt-

och riktigt effektiv blir kombinationen med en *klätterväxt*. Välj någon som inte är för starkväxande, många klematis går bra.

Jord och plantering

De flesta rosor trivs i en lucker, mull- och näringsrik något lerig jord som är fuktbevarande men ändå väl-dränerad. Ett pH-värde mellan 6 och 7 är bra. Såväl ler- som sandjord förbättras med organiskt material som

kompost, förmultnad stallgödsel, barkmull, planteringsjord eller torv.

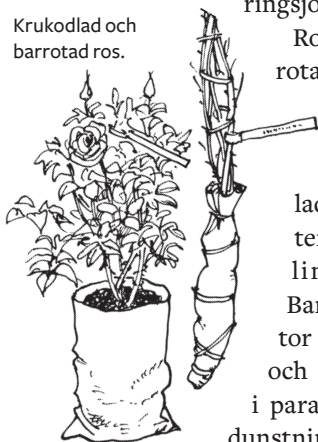
Rosor säljs barrotade (planteras på våren eller hösten) och krukodlade (kan planteras hela odlingssäsongen).

Barrotade planter är torkkänsliga och doppas ibland i paraffin för att avdunstningen ska minska. Vaxskiktet behöver inte avlägsnas, det försvinner av sig självt när rosen börjar växa.

Låt barrotade planter stå i vatten eller lervälling några timmar innan de planteras. Okulerade rosor ska sättas så djupt att förädlingsstället kommer minst 10 cm under markytan, annars kan det bli frostsador. Rosor på egen rot planteras på samma djup som de växte i plantskolan.

Om bädden är väl förberedd räcker det att gräva en grop som med god marginal rymmer krukklumpen eller rötterna på en barrotad planta. Vid behov, luckra både på djupet och i sidled, och förbättra den befintliga jorden med organiskt material.

Krukodlad och barrotad ros.

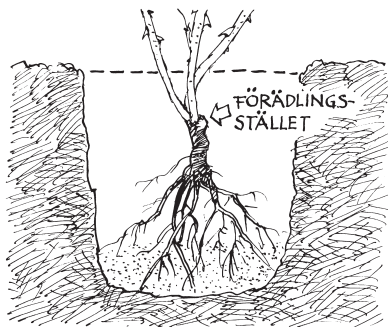

Gödsling

Grundgödsling är oftast nödvändig om inte jorden redan är näringsrik. I boken "Rosor för nordiska trädgårdar" rekommenderas följande grundgödsling: 4–8 kg (ca 8–16 liter) brunnen ko- eller hästgödsel/m², blanda gödseln väl med det övre jordlagret och mylla även ner ca 100 g benmjöl/m². Om möjligt, gör i ordning och grundgödsla bädden en tid före själva planteringen.

Med en god grundgödsling kan du vänta ett till två år innan det är dags att börja underhållsgödsla. Då tillförs brunnen stallgödsel (ca 4–6 liter/m²) och kompost, eventuellt kompletterade med lite benmjöl och något kaliumrikt gödselmedel som träaska eller tång. Behövs extra kväve kan man mylla ner lite höns-gödsel. Det finns också färdiga specialgödselmedel att köpa. Gräsklipp och flis som marktäckning tillför näring och skyddar jorden.

Rosor som remonterar (blommar flera gånger) kräver mer gödsel än engångsblommande. Vildrosor och sorter av dessa har relativt små näringskrav. Gödsla alltid på vår och försommar, då tas näringsämnen bäst tillvara. Sprid framför allt inte kväverika gödselmedel senare än juli, det kan försämra plantornas övervintring.

En okulerad ros planteras med förädlingsstället 10 cm under markytan.

Beskärning

De flesta rosor beskärs på våren sedan risken för hårda frostnätter är över. De allra hårdigaste rosorna kan beskäras tidigare. Oavsett vilken grupp en ros tillhör, börja med att ta bort döda, skadade och klena grenar. På okulerade rosor kan vildskott från grundstammen skjuta upp. Avlägsna vildskotten genast, helst genom att riva av dem där de växer ut intill plantans rothals.

Rabattrosor: Beskärs varje år mer eller mindre hårt dvs klipp grenarna ner till 10–40 cm längd. Växla gärna mellan hård och lätt beskärning olika år.

Busk- och vildrosor: Gallras vid behov genom att ta bort de äldsta grenarna ända nere vid basen. Långa skott och grenar kan behöva kortas in 30–50 %.

Klätterrosor: Putsas lätt, klipp och forma om plantan är yvig. Korta eventuellt in mycket långa raka skott. Gallra ur någon av de äldsta grenarna då och då.

(För mer detaljerade anvisningar om beskärning, se litteraturtips nedan.)

Skadegörare på rosor

Det är tyvärr ganska vanligt med olika angrepp på rosor. När det gäller **svampsjukdomar** är det stor skillnad mellan sorternas mottaglighet, satsa på en frisk sort om du får stora problem. Goda växtbetingelser som tex en luftig växtplats där fuktigt bladverk hinner torka upp tidigt under dagen (hellre öster än västerläge) och måttligt med kvävegödsel förebygger svampangrepp.

Vanliga svampsjukdomar är mjöldagg (vit mjölig beläggning), svartfläcksjuka (svartbruna fläckar på bladen) och rost (orangeröda prickar på bladen). Smittan övervintrar i skott, knoppar och blad. Vattna vid torka, ge extra kalium, samla ihop och för bort sjuka blad, kupa ordentligt på hösten och be-

skär hårt på våren. Spruta med svavel vid knoppsprickningen. Mot mjöldagg kan bikarbonatlösning hjälpa (2 tsk bikarbonat, 2 tsk såpa i en liter vatten). Det finns även s k växtvårdsmedel att pröva. Rosrost är särskilt besvärlig att bekämpa.

Många **skadeinsekter** dyker upp i maj-juni, undersök därför plantorna omsorgsfullt.

Bladlöss: Kläm ihjäl, spruta med hård vattenstråle, såpa (5 %) eller växtvårdsmedel.

Rosenstrit: Vitprickiga blad. Spruta med växtvårdsmedel eller såpa. Gör hård värbeskärning vid svåra angrepp.

Fjärilslarver: Gnager på knoppar och blad. Kläm ihjäl larver och ta bort angripna växtdelar. Biologisk bekämpning med *Bacillus thuringiensis* kan hjälpa.

Stekellarver: Vissna böjda skottspetsar (rosenskottstekel), hoprullade blad (liten rosenbladstekel), fönsternag på blad (slemmig rosenbladstekel). Övervintrar alla i jorden. Klipp bort angripna skott och blad, kläm ihjäl synliga larver, spruta med växtvårdsmedel på unga larver av slemmiga rosenbladstekeln. Bearbeta jorden försiktigt under buskarna på hösten.

Jordtrötthet visar sig genom dålig tillväxt och kan drabba rosor som planteras där det tidigare växt rosor. Man anser att det kan vara en samverkan mellan bland annat dålig jordstruktur, växtnäring och nematoder. Förebygg genom att byta odlingsplats eller jord. Tagetes som sås och får växa en hel säsong och därefter grävs ner kan motverka vissa nematoder.

Kupa för bättre övervintring

Inför vintern är det bra att kupa känsliga rosor, som då inte fryser ner lika hårt. Kupningen ska utföras sent på hösten, helst strax efter att det frusit lätt i markytan.

Materialet ska vara lätt och poröst. Använd jorden i rabatten, eller t ex grov kompost och täckbark från säck. Skotta gärna upp snö över grenarna. Tag inte bort den uppkupade jorden för tidigt, det är under vårvinterns omväxlande temperaturer den behövs som bäst.

Välj din sort!

Friska: 'Fru Dagmar Hastrup', 'Hansa', 'Blanc Double de Coubert', 'Poppius', 'Aïcha', 'Stanwell Perpetual', 'Single Cherry', mandarinros, 'Lykkefund', 'Flammentanz', 'Scharlachglut', 'Cécile Brunner', 'Astrid Lindgren', 'Bonica', 'Sommerwind', 'Heidtraume'.

Härdiga (minst zon 6): vresrosor, kanelros, fylld pipminellros, 'Poppius', 'Totenvik', 'Polstjärnan', 'Maxima', 'Frankfurt', 'Hurdal', 'Minette', 'Dart's Defender', carolinaros, dagros, 'Officinalis', 'Rosa Mundi', 'Celestial', 'Nevada', 'Lichterloh'.

Sandig, mager jord: nyponros, stenros, pimpinellrosor, vresrosor, äppelros, kanelros, kinesisk gulros, 'Complicata' och 'Lövhult' (som f ö är den första officiella POM-rosen i handeln).

Halvskugga: gruppen vresrosor, 'Frühlingsduft', 'Officinalis', 'Celestial', 'Maiden's Blush', 'Minette', 'Mme Plantier', 'Nevada', 'New Dawn', 'Mme Alfred Carrière'.

Nypon (vackra /många): finnros, manda-

rinros, vingros, vresros, carolinaros, 'Dart's Defender', 'Single Blush', 'Zigeunerknabe'.

Litteratur:

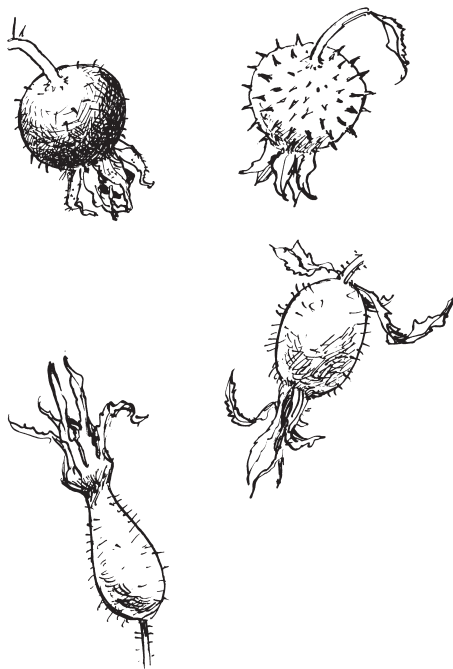
"Rosor för nordiska trädgårdar", Lars-Åke Gustavsson, Natur och Kultur.

"Skydda din trädgård", Maj-Lis Pettersson, Ordalaget.

"Nya Beskrivningsboken", Vollbrecht Alm, Veltman, Natur och Kultur/LTs.

Text: Eva Wirén

Illustration: Han Veltman.

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, www.tradgard.org